

ГОДИШНИНИ И ЮБИЛЕИ / ANNIVERSARIES AND JUBELEES

ЧЛ.-КОР. ПРОФ. Д-Р ТОДОР БОЯДЖИЕВ НА 90 ГОДИНИ

CORRESPONDING MEMBER PROF. TODOR BOYADZHIEV TURNS 90

На 11 ноември 2021 г. един от най-изявените съвременни български езиковеди чл.-кор. проф. д-р Тодор Бояджиев навърши 90 години. Роден в Ивайловград през 1931 г., той завършва средно образование в родния си град (1949 г.) и българска филология в СУ „Св. Климент Охридски“ (1955 г.). Известно време учителства в Ивайловград (1955–1958 г.) и в София (1958–1960 г.). От 1959 г. е хоноруван, а от 1960 г. редовен асистент към Катедрата по български език в СУ „Св. Климент Охридски“. Специализира в Карловия университет, Прага (1967–1968 г.). Към университетска кариера е насочен от своите преподаватели проф. Кирил Мирчев, проф. Стойко Стойков, проф. Любомир Андрейчин. През 1973 г. защитава докторска дисертация на тема *Говорът на с. Съчанли, Гюмюрджинско*. Негов научен ръководител е проф. Стойко Стойков. Проф. Т. Бояджиев е избран за доцент през 1975 г., а през 1984 г. се хабилитира за професор. От 1989 г. е член-кореспондент на БАН.

Професионалната биография на проф. Т. Бояджиев се отличава с богат научен, преподавателски и организаторски опит. Научните му интереси са разностранни. Той работи в различни направления на езикознанието, като публикува поредица от монографии, студии, статии, езикови бележки, учебници за средното образование. Невъзможно е в няколко страници да се изброят многобройните и разностранни приноси на проф. Т. Бояджиев в области като диалектология, фонетика и фонология, морфонология, лексикология, стилистика, езикова култура, езиково строителство, обучение по български език и др.

Семейната среда на бежанци от Беломорска Тракия предопределя интереса на проф. Т. Бояджиев към тракийските говори като негов траен научен обект. Освен дисертацията за с. Съчанли, Гюмюрджинско, издадена през 1979 г., на южнотракийските диалекти са посветени още редица негови публикации: *Образуване на бъдеще време в тракийските говори* (1968 г.); *Показателни притежателни местоимения в тракийските говори* (1970 г.); *Говорът на тракийските преселници от с. Орешник, Елховско* (1979 г.);

Говорът на селата Еникьой и Габрово, Ксантийско (1983 г.); *Към характеристиката на българските говори в Дедеагачко* (1984 г.); *Класификация на тракийските говори* (1988 г.) и др. Плод на дългогодишна събирателска и изследователска дейност върху тракийските говори е обобщаващото изследване *Българските говори в Западна (Беломорска) и Източна (Одринска) Тракия*, издадено през 1991 г. По инициатива на проф. Т. Бояджиев и в съавторство с М. Сл. Младенов, Хр. Холиоличев и Хр. Симеонова е изработен *Български диалектен атлас. Българските говори в Западна и Източна Тракия* – труд, който все още не е отпечатан, за съжаление.

Научното творчество на проф. Т. Бояджиев включва проучвания върху българските говори от цялото езиково землище, разработки на важни теоретични въпроси, засягащи класификационните признаци на българската и славянската диалектология, единството на българския език, наличието на архаични черти и иновационни явления: *Изравняване на формите за мъжки и среден род при третоличното местоимение в българските говори* (1962 г.); *Развойни тенденции във фонологичната система на един южно-родопски говор* (1966 г.); *Диалектни названия на някои части на облеклото (Названия на престилката в българския език)* (1967 г.); *Аналитични форми с глагола имам в рупските говори* (1968 г.); *Значение и употреба на числителното един в рупските говори* (1970 г.); *Диалектни форми за 1 л. ед. ч. на глаголите от трето спрежение* (1971 г.); *Екави имперфектни форми на съм в югоизточните български говори* (1977 г.); *За квантитета на меките съгласни в странджанския говор* (1980 г.); *Диалектите в българския език* (1981 г.); *Българските погранични говори* (1981 г.); *Архаични черти в българските диалекти* (1982 г.); *Зооними в българските диалекти и топонимията* (1996 г.); *Характеристика на говорите [в Странджа]* (1996 г.); *Редукция на гласните в българските диалекти* (2004 г.); *Фонема /в/ в българските диалекти* (2005 г.); *Произход и дистрибуция на /к', г'/, в българските диалекти* (2006 г.); *Еровата епентеза в българските диалекти* (2006 г.); *Архаизми и иновации в диалектите на Гора и Голо бърдо* (2007 г.) и др.

Освен като диалектолог проф. Т. Бояджиев се изявява активно и в други области на езикознанието. Плод на изследователските му търсения във фонетиката и акцентологията са няколко значими труда, получили висока оценка от наши и чужди учени, като *Българска фонетика* (в съавторство с Д. Тилков, 1977 г.), *Ударението в българския книжовен език* (в съавторство с Д. Тилков, 1978 г.), *Граматика на съвременния български книжовен език. Т. I. Фонетика* (1988 г.) и *Българско-полска съпоставителна граматика. Т. I. Фонетика* (в съавторство с И. Савицка, 1988 г.).

Не по-малко стойностни са публикациите на проф. Т. Бояджиев в областта на лексикологията и лексикографията, които имат значително място в творческата му биография. Забележителни са приносите му както в теоретичен, така и в практически аспект. Той е автор на първото системно монографично изследване върху лексикалната система на българския език – *Българска лексикология*, претърпяло няколко издания, както и на редица статии

върху проблемите на лексиката и лексикографията: *За поетичните неологизми* (1975 г.); *Лексикални стилистични пластове в книжовния език* (1975 г.); *Промени в речниковия състав на българския език* (1994 г.); *Динамични процеси в лексикалния състав на българския език* (1995 г.) и др.

Трябва да се отбележи и участието на проф. Т. Бояджиев в изработването на значимия лексикографски труд *Идеографски диалектен речник на българския език* (Т. I. А–Д, 2012 г. и Т. II Е–М, 2021 г.) – плод на многогодишна събираческа и съставителска работа на авторския колектив. Речникът включва материал от цялото българско езиково землище и разкрива диалектното многообразие на българския език. Като приноси в областта на диалектната лексикография може да се посочат още и *Речник на говора на с. Съчанли, Гюмюрджинско* (1971 г.), *Из лексиката на Дервент, Дедеагачко* (1970 г.) и др.

Обект на внимание в публикациите на проф. Т. Бояджиев са и проблемите на съвременния български език и книжовната норма: *Заемане на чужди думи и борбата срещу тях* (1972 г.); *Лексикални стилистични пластове в книжовния език* (1978 г.); *Изговорни и правописни варианти в книжовния български език* (1979 г.); *Книжовният език в съвременното общество* (1994 г.); *Динамични процеси в лексикалния състав на българския език* (1995 г.); *Типология на книжовните изговорни варианти* (1997 г.); *Българският книжовен език през XX век* (1998 г.); *За социалните и функционалните подсистеми на българския език* (2005 г.); *Националният език в условията на чуждо влияние и глобализация* (2006 г.); *Разговорният език и книжовната нормативност* (2009 г.) и др. Своите наблюдения върху отклоненията от правоговорните норми той представя в статиите, публикувани в книгите *Между диалектното и книжовното* (в съавторство с М. Сл. Младенов и В. Радева, 1986 г.) и *101 въпроса за дублетите в българския език* (авторски колектив, 1990 г.).

Многобройни са участията на проф. Т. Бояджиев в разнообразни научни форуми. Авторитетът му е всепризнат сред общността на българистите и славистите както у нас, така и в чужбина.

Професионалната биография на проф. Т. Бояджиев включва още и дългогодишна преподавателска работа по българска диалектология, съвременен български книжовен език и езикова култура в университетите в София, Шумен, Велико Търново, Пловдив, Москва и Хамбург. В продължение на няколко десетилетия чрез своите лекции и научни публикации той предава на студентите знания и опит, натрупани през годините. Умението му да работи с младите хора го превръща в любим преподавател на няколко поколения студенти.

Проф. Т. Бояджиев е утвърден автор на университетски учебници, сборници и помагала, на учебници по български език за българското училище, на методически разработки, предназначени за учителите по български език.

Той е дългогодишен главен редактор на сп. „Български език и литература“, член на редакционната колегия на сп. „Български език“.

Освен като учен и преподавател проф. Т. Бояджиев се изявява и като много добър администратор. От 1986 до 1989 г. е декан на Факултета по славянски филологии в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, а от 1995 до 1999 г. – на Катедрата по български език. Ръководител е на Лабораторията по експериментална фонетика и на Лабораторията по българска диалектология. Той има голям принос за изграждането и укрепването на Висшия педагогически институт в Шумен, по-късно университет „Епископ Константин Преславски“, където работи дълги години. Ръководител е на Катедрата по български език там, зам.-ректор в периода 1979–1983 г., а от 1983 г. до 1986 г. е ректор. От 1989 до 1992 г. е директор на Института за български език и основател на Секцията за етнолингвистика.

Огромна е научно-експертната, ръководната и обществената дейност на проф. Т. Бояджиев. Заради научните му приноси е избран за член на Международната комисия по фонетика и фонология на славянските езици (1981 г.) и за председател на българската секция към Международния комитет на славистите. Той е един от организаторите на X международен конгрес на славистите в София, проведен през 1988 г., и на редица международни и национални научни форуми.

Проф. Т. Бояджиев е учен с висок академичен авторитет у нас и в чужбина. Научните му приноси са отличени с държавни ордени и отличия. През 2001 г. е удостоен с най-високата академична титла – „почетен доктор на Шуменския университет“ и „почетен гражданин на гр. Шумен“, а през 2011 г. – с почетното звание „доктор хонорис кауза“ на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. По предложение на Научния съвет на Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ през 2014 г. Българската академия на науките удостои проф. Т. Бояджиев с Почетния знак „Марин Дринов“ на лента за значителни заслуги към БАН и принос към българското езикознание.

Нека е честит юбилеят на чл.-кор. проф. д-р Тодор Бояджиев! От все сърце му пожелаваме здраве и творческо дълголетие!

Марияна Витанова / Mariyana Vitanova

✉ Доц. д-р Марияна Витанова

Секция за етнолингвистика

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

marvit@abv.bg

✉ Assoc. Prof. Mariyana Vitanova, PhD

Department of Ethnolinguistics

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

52 Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria

marvit@abv.bg